

Formynderdiskussionen er out-dated Af Claus Holm

* 'Det eneste jeg ved er, at jeg intet ved.' Sådan lød den græske filosof Sokrates' (469-399 f. Kr.) credo for sine samtaler med byens borgere i Athen. Men var Sokrates en autoritær formynder, der ikke alene søgte sandheden, men også vidste, hvori det gode bestod for alle andre? Det er én tolkning. Men ifølge Finn Thorbjørn Hansen bør vi gøre anderledes brug af Sokrates tænkning i dag. Det har han selv gjort i sin ph.d.-afhandling 'Det filosofiske liv – som dannelsesideal for eksistenspædagogikken', hvor han udvikler en idé om eksistenspædagogik og knytter an til et nyt udenlandsk fænomen kaldet 'Philosophical Counselling' eller på dansk: 'filosofisk vejledning', der gør sig fri af de gamle problemer, der knytter sig til en modsætning mellem en autoritær og anti-autoritær pædagogisk indsats.

Overskredet udløbsdato

Mener du, at modsætningen mellem autoritær og anti-autoritær pædagogik er forældet?

»Ja, modsætningen får mig til at tænke på McCarthy-kampagnen mod kommunistisk infiltration i statsadministrationen i 1950'ernes Amerika. Demokrater blev her inkvisitorisk afhørt, om de var kommunister eller anti-kommunister – også selv om de mente, at de hverken var det ene eller andet. På lignende vis vil jeg ikke bekende mig til en autoritær eller anti-autoritær pædagogik, da jeg mener, at vi er på vej et andet sted hen. I begyndelsen af det 21. århundrede er det interessante spørgsmål ikke, om man er autoritær eller anti-autoritær. Udløbsdatoen for spørgsmålet er overskredet. I dag handler det om, hvad vi gør efter at frigørelsen er sket. Eller som filosofen Michel Foucault siger det: Hvordan vi lærer at praktisere friheden.«

Hvordan hjælper den filosofiske vejleder andre

med at praktisere friheden uden at blive formynderisk?

»Målet for det 20. århundredes kritiske emancipationspædagogik var at skabe frie, autonome og fornuftige individer. I dag er vi i færd med at besinde os på, hvor meget vi kan selv, og hvor fornuftige og sekulariserede vi i grunden kan være. Der har indfundet sig en oplysningens selvbesindelse. For en filosofisk vejledning betyder det et opgør med en bastant og formynderisk metafysik, der hævder at kunne udtale almengyldige sandheder om verden og menneskets natur. I stedet skal den filosofiske vejledning orientere os mod konkrete menneskers metafysiske erfaringer, der er fænomener, der ikke lader sig rationalisere og sekularisere. Konkrete menneskers metafysiske erfaringer kan netop ikke formidles i et alment sprog, da de er bundet til oplevelser af eksistentielle grænsesituationer, og menneskets følelser af eksistentielle værdier, som for eksempel livsglæde og livsmod. Min pointe er, at overfor tilværelsens gådefuldhed og eksistentielle spørgsmål må Maren i kæret og filosofiprofessoren stå lige undrende. Her er ingen eksperter, men behov for en spørgende og grundlæggende ydmyghed hos en filosofisk vejleder. Den filosofiske vejleder sidder ikke inde med nogle svar, men med en masse kvalificerede spørgsmål, der kan hjælpe den vejledte til en større værdiafklaring og en undren over livets store spørgsmål.«

Ingen personlige sandheder

Bliver den filosofiske vejleder så ikke blot en spørger, der overlader enhver sandhed til den vejledte?

»Den filosofiske vejleder skal ægge til en filosoferende samtale, der netop overskrider den enkeltes blotte 'personlige sandheder'. Vejlederen skal til-

stræbe at overskride den vejledtes nuværende selv- og verdensbillede ved at spørge kritisk til den enkelte persons grundlæggende antagelser og filosofiske selvforståelse og ved at præsentere alternative synspunkter og livssyn. Det kan give en dyb følelse af forundring og af at verden åbner sig på ny.«

Hvor er der behov for en filosofisk vejledning?

»Der eksisterer endnu ingen filosofiske vejledere i Danmark, men i udlandet findes de og bliver brugt indenfor erhvervsvirksomheder, social- og sundheds-væsenet og uddannelsesområdet. Jeg vil gerne give to eksempler på brugbarheden indenfor uddannelsesområdet: Et eksempel er idéen om livslang læring og selvstyret læring, hvor man hidtil hovedsageligt har brugt psykologiske tilgange til at forstå, hvad det er for nogle læringsressourcer og læringsstile, den enkelte med fordel kan trække på. Med den filosofiske vejledning vil man starte med at afklare, hvilke grundantagelser, den enkelte har for dannelse, for at gå i skole, ja for hvad uddannelse skal til for. Og det er først når den enkelte kommer ned på det værdiniveau, at han kan hjælpe sig selv til at finde den rigtige uddannelsesvej og til en selvstyret læringsproces. Det andet eksempel på filosofisk vejlednings brugbarhed er indenfor voksenpædagogik og voksenuddannelse, hvor de voksne også vil være drevet af en eksistential motivation og ikke blot en simpel orientering mod et bestemt nyt erhverv. De står i et eksistentielt sporskifte, hvor det er vigtigt, at underviseren har en filosofisk vejleders kompetence i at spørge og lytte på en eksistentiel måde.«

Opmærksomhedstvång

Har den filosofiske vejleder en vilje til at forandre den vejledtes situation i en bestemt retning? ▶

Filosofisk vejledning. Begreberne autoritær og anti-autoritær pædagogik knytter sig til et forældet begrebsbrug, som vi kender fra 1970'ernes pædagogiske diskussioner. Det mener cand. mag. og videnskabelig medarbejder Finn Thorbjørn Hansen, institut for pædagogisk filosofi ved Danmarks Pædagogiske Universitet .

Det handler om, hvad vi gør efter at frigørelsen er sket. Hvordan lærer vi at praktisere friheden.

- »Den filosofiske vejleder har i udgangspunktet for samtalen et formynderisk udgangspunkt, der handler om en bestemt opmærksomhedstvang. Kierkegaard rammer i 'Synspunkter fra min Forfatter-Virksomhed' plet, når han siger, at man i al evighed ikke kan tvinge et menneske til en mening, en overbevisning, en tro, men at man kan tvinge ham til at blive opmærksom. Den filosofiske vejleder skal netop med sine spørgsmål tvinge den vejledte til en filosofisk og eksistentiel opmærksomhed. Hermed rettes den vejledte et andet sted hen, end han har været vant til, som når han for eksempel arbejder med et konkret problemorienteret projekt, hvor man lytter rationelt og samfundsorienteret. Det er fint nok at arbejde sådan, men når det har med værdier at gøre, skal han lære at lytte på en anden måde. Og pointen er, at hverken vejlederen eller den vejledte på forhånd ved, hvor samtalen ender. De er først og fremmest undervejs. Nogle påstår, at en eksistenspædagogik i sagens natur er intolerant, navlebeskuende og privat. Det mener jeg er decideret forkert. Det eksistentielle felt er per definition det åbne sted, hvor man forholder sig nærværende. Det er en form for eksistentiel selvdannelse, som er målet og hvor det gamle ord visdom, igen bliver relevant at benytte. I modsætning til de psykologiske tilgange, der har en fast idé om menneskets natur, som udgangspunkt for deres praksis, så vil den filosofiske vejleder ikke ende i en stivnet filosoferen, hvad psykologien groft sagt gør.«

Sandheden tilhører de voksne

Du har beskæftiget dig med filosofisk vejledning indenfor voksenpædagogik. Er den også brugbar i forhold til for eksempel børns dannelse?

»Eksistenspædagogikken og den filosofiske vejledning er optaget af selvdannelse og ansvar. Og det er først og fremmest voksenfænomener at mestre sådanne forhold. Idéen om ansvar for egen læring er sivet ned i børnepædagogikken, og det er en misforståelse. Dårlige lærere og pædagoger er dem, der ikke har et bud på, hvad det sande, det gode og det skønne er. Den amerikanske filosof Richard Rorty siger, at primær- og sekundæruddannelser altid vil være et spørgsmål om at gøre børnene bekendt med det, de voksne anser for sandt, hvad enten det er sandt eller ej. Det er ikke og bliver heller aldrig op til uddannelsessystemets lavere niveauer at udfordre den herskende konsensus om, hvad der er sandt.

Socialisation skal komme forud for individuation, og uddannelse til frihed kan ikke begynde før man har været udsat for visse begrænsninger. Desværre er der gået så meget demokrati i oplysning og uddannelse i Danmark, at vi har svært ved at tage ansvar for børns læring og opdragelse. For mig er en formynder en person, ja en personlighed, der tør tage ansvar for at lede barnet i den retning, som den voksne finder er sand, god eller skøn. Hvis du vil kalde det for formynderisk, ja så værsgod!« ▲